

A Literature Review on the Issues Encountered in Educating Syrian Children in Turkey

Yeliz Tunga, Manisa Celal Bayar University, ORCID ID: 0000-0002-4046-4198

Gizem Engin, Ege University, ORCID ID: 0000-0003-2532-8136

Kürşat Çağiltay, Middle East Technical University, ORCID ID: 0000-0003-1973-7056

Abstract

The biggest migration in Turkey's history began in 2011 with the beginning of the civil war in Syria. Approximately 3.6 million citizens of Syria have logged in Turkey since then. According to data published by The Directorate General of Migration Management 2018, about 1.6 million of these Syrians in Turkey are children in the school-age and young people that age in higher education. It cannot be ignored the importance of educating as qualified individuals such a great number of people not only for the future of Syrians but also Turkey's future wellness. For this reason, this study aimed to determine current status by examining studies done for education of Syrians' since 2011. Academic studies, reports prepared by non-governmental organizations and statistics provided by government institutions have been reviewed within this purpose. Results revealed three challenges experienced in the education of Syrian refugees; low access rates to school, language barrier and lack of qualified teachers. These challenges and suggestions were discussed in this study.

Keywords: *refugee. refugee education, Syrian children, schooling*

Inönü University
Journal of the Faculty of Education
Vol 21, No 1, 2020
pp. 317-333
DOI: 10.17679/inuefd.535845

Article type:
Compilation article

Received : 05.03.2019
Accepted : 12-03-2020

Suggested Citation

Tunga Y., Engin G., & Cagiltay, K..(2020). A Literature Review on the Issues Encountered in Educating Syrian Children in Turkey, *Inonu University Journal of the Faculty of Education*, 21(1), 317-333. DOI: 10.17679/inuefd.535845

EXTENDED ABSTRACT

Introduction

Individuals want to live in places where they can respond to their needs such as nutrition, shelter, safety, education and where they can be peaceful and where they can hope better living conditions in the future. On the other hand, these conditions cannot be provided occasionally due to the individual, political, economic, social or cultural reasons (Ünal, 2014; Sevinç, Davran & Sevinç, 2018). Immigrant and refugee are two terms used interchangeably although they have different meanings. Immigrants have left their countries to reach better conditions. On the other hand, refugees have been forced to leave his or her country because of war, violence, and persecution (UNHRC, 2018). Unlike refugees, returning home is a personal choice for immigrants.

These days, Turkey has experienced the biggest immigration of its history with the beginning of the civil war in Syria. Latest statistics published by The Directorate General of Migration Management (2019) revealed that approximately 3.7 million citizens of Syria have logged in Turkey since 2011. About 1.6 million of these Syrians in Turkey are children and youths in the school-ages. The temporary protection special status was given to the Syrians in 2014. This status gives fundamental rights and responsibilities such as education, health and work permit for Syrian people temporarily based on not sending back and an open door principle (Düzkeya, 2016; Yazıcı & Düzkeya, 2017; Kaya & Yılmaz Eren, 2015). Since then, the number of Syrian people in Turkey has increased day by day and various regulations related to the education of these people have done. It is a fact that these numbers aren't ignorable considering the future of Turkey and these children and youths. Based on this reality, it is aimed to determine challenges faced in Syrian children education in Turkey.

Purpose

The aim of this study to reveal the issues encountered in educating Syrian children in Turkey. For this purpose, research studies conducted by academic and non-governmental organizations published between 2011-2019 were reviewed.

Method

This research is a literature review. Research studies conducted by academic and non-governmental organizations published between 2011-2019 were collected by using the keywords "Syrian children", "refugee education", "Syrian refugees" and "Syrian students" from Ulakbim database (TR index) and google scholar. The articles examined within the scope of the study were selected among descriptive studies investigating the problems encountered in the education of Syrian children. Experimental research studies involving Syrian students as a participant and survey studies examining affective variables such as perception and attitude of teachers or pre-service teachers towards Syrian refugees were excluded. Besides, discourse analyses about Syrian refugees were excluded. Twenty-five articles meeting these criteria were included in this review.

Conclusion and Suggestions

Reviewed studies revealed three main challenges faced by Syrians in school ages. These are *low* access rates to school, language barrier and lack of qualified teachers. According to statistics published by MONE (2019), only 63,23% of Syrian children had access to school. The reasons for this situation were determined as poverty, cultural conflicts such as unwillingness to send girls to Turkish schools because of mixed (girls and boys) education. Besides, affective factors such as fear of assimilation, fear of forgetting Arabic have reported reasons for being out of the school of Syrian children (Coşkun et al., 2017; Nur Emin, 2016; Taştan & Çelik, 2017). Providing financial support such as scholarships and free transportation opportunities to schools, improving the physical conditions of schools were suggested to overcome the poverty barrier (Beltekin, 2016; Coşkun et al, 2017; Culbertson & Constant, 2015; Levent & Çayak, 2017; MSYD, 2017; Nur Emin, 2016; Shuayb, Al Maghlouth, Held, Ahmad ve Badran, 2016; Taştan & Çelik, 2017; Watkins ve Zyck;2014). Yıldırım, Beltekin, and Oral (2018) also emphasized the significance of providing effective persuasion and guidance services for parents unwilling to send their girls to schools.

e findings of your research according to research problems. Please mention the findings of your research according to research problems. Please mention the findings of your research according to research problems.

The second challenge is language proficiency. Reviewed research studies showed that Syrian children had difficult to learn Turkish and most of them haven't language proficiency to continue Turk schools (Aykırı, 2017; Doğan & Ateş, 2018; Kiremit, Akpınar, & Tüfekci Akcan, 2018; Kuzu Jafari, Tonga, & Kışla, 2018; Morali, 2018; Sevilay, Kanat Özlem, & Demet, 2018; Usta, Arıkan, Şahin, & Çetin, 2018). The reasons for this problem were the inadequate number of Turkish lessons (Coşkun et al., 2017) and instructional resources (Biçer & Kılıç, 2017; Doğan & Ateş, 2018; Koçoğlu & Yanpar Yelken, 2018; Sevilay et al., 2018). It was also founded that lack of curriculum for teaching Turkish and resistance towards learning Turkish (Doğan & Ateş, 2018; Koçoğlu & Yanpar Yelken, 2018; Sevilay et al., 2018) were reported as reasons of language barrier of Syrian children. To overcome language barrier, opening preparatory language classes (Coşkun et al., 2017; Taşkın & Erdemli, 2018) increasing the number of Turkish lessons, improving diversity of and quality of instructional materials (Doğan & Ateş, 2018; Morali, 2018; Sevilay et al, 2018) and adding elective Arabic courses for children suffer from fear of forgetting their mother language were suggested (Kırkıç, Kırkıç, & Berberoğlu, 2018).

The final challenge is the lack of a qualified teacher for Syrian children. Turk teachers responsible for educating Syrian children stated that they had no education about refugee education and they complained about the insufficiencies of in-service educations given for refugee education (Aykırı, 2017; Koçoğlu, Yanpar & Yelken, 2018). It was also founded that there were no courses related to refugee education in Turkish teaching training programs (YOK, 2018). Similarly, the study revealed that Syrian teachers responsible for educating Syrian children were criticized in terms of lack of pedagogical knowledge (Beltekin, 2016; Coşkun et al, 2017). Increasing in-service educations given for teachers responsible to educate Syrian children, adding courses related to refugee education into teacher training programs were suggested to overcome this barrier.

Eventually, some limitations were observed in the reviewed articles. First, it is seen that the research studies about the education of Syrian children were generally conducted with teachers and administrators. It is thought that the studies conducted with Syrian students can reveal unforeseeable and unobservable problems by teachers and administrators. The second, research studies were mostly focused on teaching Turkish and general adaptation problems of Syrian children. Reporting of the difficulties related to the teaching of other courses will be beneficial for the researchers and teachers who want to work on this subject. Third, the number of studies that present teaching strategies for the education of foreign children are quite limited.

Türkiye'deki Suriyeli Çocukların Eğitiminde Karşılaşılan Sorunlar Üzerine Bir Alanyazın Taraması

Yeliz Tunga, Manisa Celal Bayar Üniversitesi, ORCID ID: 0000-0002-4046-4198

Gizem Engin, Ege Üniversitesi, ORCID ID: 0000-0003-2532-8136

Kürşat Çağıltay, Orta Doğu Teknik Üniversitesi, ORCID ID: 0000-0003-1973-7056

Öz

Türkiye tarihinin en büyük göç hareketi 2011 yılında Suriye'de başlayan iç savaş ile başlamıştır. O tarihten günümüze kadar Türkiye'ye yaklaşık olarak 3,6 milyon Suriye vatandaşı giriş yapmıştır. Göç İdaresi Genel Müdürlüğü 2018 verilerine göre Türkiye de bulunan Suriyeli nüfusunun yaklaşık 1,6 milyonunu okul çağındaki çocuklar ve yükseköğretim düzeyindeki gençler oluşturmaktadır. Göz ardı edilemeyecek büyüklükte olan bu kitlenin nitelikli bireyler olarak yetişmesi sadece Suriyeli'lerin geleceği için değil Türkiye'nin geleceği için de önem teşkil etmektedir. Bu sebeple bu çalışmada 2011 yılından itibaren Türkiye'de yaşamakta olan Suriyeli çocukların eğitimine yönelik yürütülen çalışmalar incelenerek bir durum tespiti yapılması hedeflenmiştir. Bu amaç doğrultusunda ülkemizde bulunan Suriyeli çocukların eğitimini konu alan akademik çalışmalar ve sivil toplum kuruluşları tarafından hazırlanan raporlar derlenerek genel bir tablo çıkarılmaya çalışılmıştır. Çalışma sonucunda Suriyeli çocukların eğitim sürecinde yaşanan sorunlar; okula erişim oranlarının düşüklüğü, dil engeli, nitelikli öğretmen eksikliği başlıkları altında toplanarak bu problemlerin olası çözümleri tartışılmıştır.

Anahtar Kelimeler: göç, göçmen eğitimi, suriyeli çocuklar, okullaşma.

İnönü Üniversitesi
Eğitim Fakültesi Dergisi
Cilt 21, Sayı 1, 2020
ss. 317-333
DOI: 10.17679/inuefd.535845

Makale türü:
Derleme makalesi

Gönderim Tarihi : 05.03.2019
Kabul Tarihi : 12-03-2020

Önerilen Atıf

Tunga Y., Engin G., ve Çağıltay, K. (2020). Türkiye'deki Suriyeli Çocukların Eğitiminde Karşılaşılan Sorunlar Üzerine Bir Alanyazın Taraması. *İnönü Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 21(1), 317-333. DOI: 10.17679/inuefd.535845

GİRİŞ

İnsanlar beslenme, barınma, güvenlik, eğitim gibi ihtiyaçlarına cevap bulabildikleri, huzurlu olabilecekleri ve gelecekte daha iyi koşullarda yaşayabileceklerine yönelik inanç taşıdıkları yerlerde yaşamak isterler. Bu koşullar zaman zaman gerek bireysel gerekse siyasi, ekonomik, sosyal ya da kültürel sebeplerle tamamen ya da kısmen sağlanamamaktadır (Ünal,2014; Sevinç, Davran ve Sevinç, 2018). Bunun sonucunda bireysel ya da toplu şekilde, yurt içinde ya da uluslararası bir sınırı geçerek yapılan yer değiştirmelere göç denilmektedir. İnsanın varoluşundan beri yaşanan bir nüfus hareketliliği olan göç olgusu birçok toplumsal değişimin de kaynağıdır.

Göçün toplumlar ve bireyler üzerindeki etkilerinin tartışılmasından önce, göç alan yazının da bulunan ve göç olgusuyla birlikte kullanılan kavramların tanımlanması faydalı olacaktır. Alan yazında bulunan göçmen, mülteci, sığınmacı kavramları sıklıkla birbirinin yerine kullanılır ve bu kavramlar arasındaki farklılıklar göz ardı edilir. Oysaki bu üç kavram birbirinden farklı durumlarda olmasına rağmen bir şekilde göç etmiş olan kişileri tanımlamak için kullanılmaktadır. Uluslararası platformlarda kabul gören genel geçer bir tanımı olmasa da, göçmenlerin herhangi bir zorlama olmadan kişisel menfaatleri doğrultusunda yer değiştirdiği kabul edilmektedir. Göçmen kavramı bu yönüyle mülteci ve sığınmacı kavramından ayrılır. Mülteciler ırkları, kabul ettikleri dinleri, doğaları, belirli bir grubun üyesi olmaları ya da benimsedikleri siyasi görüşleri sebebiyle şiddete uğrayacaklarını düşünen bu nedenle vatandaşlığı olan ülkeye haklı gerekçelerle dönmek istemeyen ya da dönmeyen, sığınma talebi başvurduğu ülke tarafından kabul görmüş kişilerdir. Sığınmacılar ise mülteci statüsünü almak için başvuruda bulunan ancak başvurusu henüz kabul edilmemiş kişilere verilen isimdir (Efe ve Ulusoy, 2013).

Ülkemizde bulunan Suriye vatandaşlarının hukuki statüsü konusuna gelindiğinde, bir kavram karmaşası yaşandığı görülmektedir. Bilindiği üzere 2011 yılında Suriye’de başlayan iç savaş sonrası çok sayıda Suriye vatandaşı Türkiye’ye göç etmiştir. Bu konuda yapılmış akademik çalışmalar da bile ülkemizde bulunan Suriyelilerin statüsüne yönelik farklı ifadeler kullanıldığı görülmektedir. Bazı çalışmalarda mülteci ifadesi kullanılırken (Aras ve Yasun, 2016; Özer, Komsuoğlu, ve Özde-Ateşok, 2016; Yavuz ve Mızrak, 2016) bazı çalışmalarda sığınmacı (Seydi, 2014) olarak tanımlanmaktadırlar. Suriyelilerin durumu mülteci ve sığınmacı tanımlarına birebir uysa da, Türkiye’de bulunan Suriye vatandaşlarına yönelik özel bir uygulamaya (geçici koruma statüsü) gidilmiştir. Bu konuda yaşanan kafa karışıklığının sebebinin bu özel uygulama olduğu düşünülmektedir.

Suriyeliler başlangıçta Türkiye’ye iç savaştaki olumsuz koşullardan uzaklaşmak için geçici olarak sığınmışlar, yetkililer de “misafir” olarak gördükleri Suriyeli’lere uygun ortamlar oluşturmaya çalışmışlardır. Ancak, bu durumun öngörüldüğü gibi kısa sürmemesi artık “misafir” olarak tanımlamanın doğru olmayacağını göstermiştir. Özellikle Türkiye’ye gelen Suriyeli sayısının çokluğu dikkate alındığında, Suriye’den göç eden bu insanların hukuki tanımlamaları onlara verilecek haklar ve beklenecek sorumluluklar açısından oldukça önemli bir konudur. Bu sebeple, bu kişilere farklı hukuki bir statü verilmesi öngörülmüş ve “Geçici Koruma Yönetmeliği”nin oluşturulması düşünülmüştür (Kaya ve Yılmaz Eren, 2015).

Süreçte öncelikle kitlesel göç hareketleri için 2012 yılında “Türkiye’ye Toplu Sığınma Amacıyla Gelen Suriye Arap Cumhuriyeti Vatandaşlarının ve Suriye Arap Cumhuriyetinde İkamet Eden Vatansız Kişilerin Kabulüne ve Barındırılmasına İlişkin Yönerge” oluşturulmuş, sonrasında ise Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu (YUKK) 2013 yılında yürürlüğe girmiştir (Yazıcı ve Düzkaya, 2017). İlgili kanunda (YUKK) 2014’te geçici koruma statüsü düzenlenerek bütüncül bir iltica statüsü haline getirilmiştir. Geçici koruma statüsü, geçici süreli kitlesel koruma sağlayan, açık kapı ve geri göndermeme ilkeleri üzerine kurulan, eğitim, sağlık, çalışma haklarını tanımlayarak hak ve sorumlulukları açığa vuran bir statüdür (Düzkaya, 2016; Yazıcı ve Düzkaya, 2017; Kaya ve Yılmaz Eren, 2015).

Sürece bakıldığında Suriyelilerin Ekim 2014’te geçici koruma statüsüne alındıktan sonra eğitim, sağlık ve sosyal yardım hizmetlerinden faydalanmaya hak kazandıkları görülmektedir. Yine aynı yıl yürürlüğe giren Yabancılar Yönelik Eğitim-Öğretim Hizmetleri genelgesi ile Suriyelilere yönelik eğitim faaliyetleri bir standarda bağlanmıştır (Nur Emin, 2016). Suriyelilerin ülkelerine geri dönecekleri varsayımı üzerinden politikalar üretilmesi bugün geline nokta Suriyelilerin eğitim sistemine entegre edilmesinde yaşanan sıkıntıların kaynağı olmuştur (Beltekin, 2016).

Göç ve Eğitim

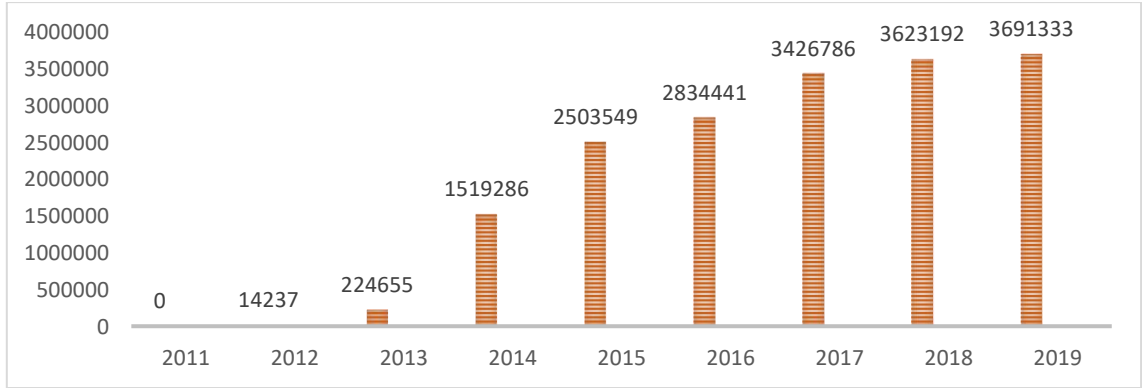
Göç yaşayan insanlar olumsuz etkilerle karşılaşabilmektedir. Bu olumsuzluklar gerek sosyal algı ve kabuller, gerek ekonomik ve psikolojik durum sebebi ile en çok çocukları ve kadınları etkilemektedir (Sevinç ve diğerleri., 2018). Eğitim göçten en fazla etkilenen kurumlardan biridir. Bu olumsuz etkinin en temel nedeni dil sorunudur. Ana dilinden farklı bir dilde iletişim kurmaya çalışan çocuklar hem öğretimsel görevlere katılımda hem de sosyal ilişkiler kurmakta ve sürdürmekte zorluklar yaşamaktadır (Yaşar Ekici, 2015; Sayın, Aslan, Uslanmaz ve Aslangiri, 2016). Bu durum göç eden kişilerin yalnızlaşmasına (Yaşar Ekici, 2015; Sayın ve diğerleri, 2016), kültüre uyumlarının güçleşmesine, akademik başarılarının düşük olmasına, okula yönelik olumsuz tutum geliştirmelerine, kendilerini okul örgütünün paydaşı olarak görememelerine, diğer paydaşlar tarafından öteki olarak görülmelerine, okuldan kaçmalarına, okulu bırakmalarına ya da okula sebepsiz olarak devam etmemelerine sebep olabilmektedir (Yaşar Ekici, 2015).

Öte yandan göçün eğitim üzerinde her zaman olumsuz etkilerinin olduğunu söylemekte doğru değildir. Örneğin, yükseköğretimde eğitim öğretim amaçlı yaşanan öğrenci hareketliliğinin yani eğitim amaçlı yaşanan göçün hem göç edilen ülkeye hem de göç veren ülkeye (geri dönüşümleri halinde) önemli katkılar sunduğu bilinmektedir (Wurm & Kohlenberger, 2018). Örneğin, 1933 Üniversite Reformu'nda ve sonrasında Türkiye'deki bilimsel ilerlemelerde büyük etkisi olan geneli Yahudi kökenli olan bilim insanlarının Nazi zulmünden kaçan göçmenler oldukları bilinmektedir (Namal, 2012; Sofracı, 2018). Bu göçmen bilim insanları Türkiye'de tıptan edebiyata, mühendislikten hukuka kadar pek çok alanda çalışmalarını sürdürmüş ve Türkiye Cumhuriyeti'nin yükseköğretimini çağdaşlaştırma yolunda büyük adımlar atmışlardır (Namal, 2012; Sofracı, 2018).

Türkiye'de göç olgusu ve eğitim ilişkisi incelendiğinde, günümüzde Türkiye tarihinin en büyük göç hareketlerinden birinin yaşandığı görülmektedir (Özer, Özde-Ateşok ve Komsuoğlu, 2016). 29 Nisan 2011 tarihinde Türkiye'ye giriş yapan 250 kişilik ilk grubun ardından (Seydi, 2014), bugün sayıları yaklaşık 3,6 milyonu bulan kayıtlı Suriye vatandaşı Türkiye'nin uyguladığı açık kapı politikasından faydalanarak ülkemize giriş yapmıştır. Türkiye Göç İdaresi Genel Müdürlüğü (GİGM) verilerine göre 27 Kasım 2019 tarihi itibarıyla ülkemizde 3.644.342 Suriye vatandaşı Türkiye'de geçici koruma statüsünde yaşamaktadır (Grafik 1).

Grafik 1.

Yıllara Göre Geçici Koruma Kapsamındaki Suriyelilerin Sayısı (GİGM, 2019)

Türkiye'de geçici koruma kapsamı altında bulunan Suriyeli göçmenlerin demografik özelliklerini gösteren veriler incelendiğinde Türkiye'de bulunan yaklaşık 3,7 milyon Suriyelinin yaklaşık %47 sinin okul çağındaki çocuklar ve yükseköğretim çağındaki gençlerden oluştuğu görülmektedir (Tablo 1). Okul öncesinden yükseköğretime kadar uzanan bu grubun eğitim ihtiyaçlarına yönelik yapılan uygulamalar ve bu süreçte karşılaşılan problemler ile bu problemlere yönelik olası öneriler ilerleyen bölümlerde tartışılacaktır. Öncelikle yaşanan süreci daha iyi anlamak adına Suriye krizi çıktıktan sonraki sürecin özetlenmesi gerekmektedir.

Tablo 1.

Geçici Koruma Kapsamındaki Suriyelilerin Yaş ve Cinsiyete Dağılımları (GGİM, 2019)

Yaş Aralığı	Geçici Koruma Kapsamındaki Suriyelilerin Yaş ve Cinsiyete Dağılımları		
	Erkek	Kadın	Toplam
5-9	260.887	245.186	506.073
10-14	202.904	188.072	390.976
15-18	149.356	123.695	273.051
19-24	321.032	229.901	550.993
Toplam	934.179	786.854	1.721.033

Ülkemizde Bulunan Suriyeli Çocukların Eğitimine Yönelik Yapılan Çalışmalar

Ülkemize gelen Suriyeli çocukların eğitimiyle ilgili yapılan araştırmalarda bu süreçte gerçekleştirilen uygulamaların iki ayrı dönem içerisinde incelenebileceği görülmektedir (Özer ve diğerleri 2016; Seydi, 2014). Suriyelilerin Türkiye'ye sığındıkları ilk yıl olan 2011 yılından 2013 yılına kadar olan süreçte, bu durumun geçici olduğu ve şiddet olayları sona erdikten sonra Suriyeli vatandaşların ülkelerine döneceği varsayılarak geçici çözümlere odaklanan uygulamalar yürütülmüştür. Bu dönem atılan adımlar Suriyeli çocukların Türk eğitim sistemine dâhil edilmesi fikrinden ziyade, bu çocukların ülkelerine döndüklerinde eğitimlerine kaldıkları yerden devam edebilecekleri şekilde desteklenmesine yöneliktir. Bu amaç doğrultusunda kamplarda Geçici Eğitim Merkezleri (GEM) açılarak Suriyeli çocuklara anadillerinde Türk müfredatına uygun eğitimler verilmesi sağlanmıştır. Dönemin Milli Eğitim Bakanı Ömer Çelik'in 31 Temmuz 2012 tarihinde konuyla ilgili sözleri bu dönemin eğitim politikasını özetlemesi açısından oldukça önemlidir.

"Dersler kendi müfredatımıza göre Arapça verilecek. Orada çocukların eğitimini ihmal etmemekle birlikte ailelerin Türkiye'de kalmalarını pekiştirecek bir tavırdan da uzak bir üslup içinde yapmaya çalışıyoruz. Başka ülkelerin müfredatlarının takip edildiği yerler, büyükelçiliklerin kendi bünyelerinde açtığı okullar. Onun dışında tüm okullarda kendi müfredatımızı takip ediyoruz."(Dünya Bülteni, 2012)

Suriye'de yaşanan çatışmaların şiddetinin giderek artması ile birlikte, Suriyeli vatandaşların geri döneceği varsayımı da ortadan kalkmıştır. Bu dönemde kamp sayısı ve kamplardaki nüfus artışına ek olarak, kamp dışında yaşayan Suriyeli nüfusu da hızla artmıştır. Bu artış şehirlerde yaşayan Suriyeliler için eğitim, sağlık gibi hizmetlerin sağlanması ihtiyacını doğurmuştur. Seydi (2014) bu dönemi bir dönüm noktası olarak adlandırmakta ve Türkiye'nin Suriyelilere yönelik yaklaşım ve politikalarının kısa süreli çözümlerden uzaklaşıp, daha kapsamlı ve sistematik bir hal almaya başladığı nokta olarak tanımlamaktadır.

Suriyelilerin ülkemizde yasal statüye kavuşması 2014 yılı Mayıs ayında 6458 sayılı Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu'nun kabulü ile olmuştur. Bu kanun ile ülkemizde bulunan Suriyeli göçmenlere özel bir statü olan geçici koruma statüsü verilmiştir. İlgili kanunun 89. Maddesi doğrultusunda bu statüde olan kişiler ve aile üyeleri ilköğretim ve ortaöğretim hizmetlerinden faydalanma hakkına sahip olmuştur. Yine aynı tarihlerde MEB "Yabancılar Yönelik Eğitim-Öğretim Hizmetleri" genelgesini yayınlayarak 6458 sayılı kanun kapsamında ülkemizde bulunan çocukların eğitimine yönelik bazı düzenlemeler yapmıştır. Bu genelge ikamet izni olmayan öğrencilere de yabancı tanıtma belgesi ile Türk okullarına kayıt yaptırabilme hakkı tanınmıştır. Ayrıca, MEB bu genelge ile GEM'lerin varlığını yasal bir zemine oturtturarak akreditasyonu sağlamayı hedeflemiştir. GEM'lerin gerekli durumlarda valilik izni ile il veya ilçe milli eğitim müdürlüklerine bağlı olarak yine bakanlık tarafından belirlenen ders çizelgeleri ve öğretim programlarının izlemesi koşuluyla açılabilmesi kararı alınarak uygulamada birlik sağlanması ve yabancı öğrencilerin ülkelerine dönme ya da MEB'e bağlı eğitim kurumlarında eğitimlerine devam etmek istemeleri halinde sene kaybı yaşamamaları hedeflenmiştir.

Öte yandan bu süreçte Suriyeli öğrencilerin eğitiminde bir ikili yapı ortaya çıkmıştır. Kamplarda bulunan çocuklar onlar için açılan GEM'lerde eğitim görürken, şehirlere göç eden ailelerin çocuklarının birçoğunun okula erişimi sağlanamadığı gibi, bir kısmının da MEB'e bağlı okullara kayıt yaptırdığı görülmektedir. MEB bu noktada Suriyeli öğrencilerin eğitiminde ortaya çıkan ikili yapının farkına vararak Suriyeli öğrencilerin eğitim faaliyetlerinin tek elden gerçekleştirilmesine yönelik ilk adımları atmaya başlamıştır.

GEM'lerinin akreditasyonu ile başlayan süreçte uzun vadede MEB'in hedefi bu merkezlerde öğrenim gören Suriyeli öğrencilerin Türk eğitim sistemine entegre edilmesi olarak açıklanmaktadır. MEB Müsteşar Yardımcısı Ercan Demirci 6 Eylül 2016 tarihinde düzenlenen bir toplantıda GEM'lerinin üç yıl içerisinde misyonunu

tamamlayacağını açıklamıştır. Demirci bu süre zarfında Suriyeli öğrencilerin eğitim sistemine dahil edilebilmesi için gerekli olan Türkçe dilbilgisi ve düzeylerine bağlı yeterliliklerin bu süreçte kazandırılmasının hedeflendiğini ifade etmiştir (MEB, 2016).

Tablo 2.

Yıllara Göre Ülkemizde Eğitime Erişimi Sağlanan Suriyeli Öğrenci Sayısı (MEB, 2019)

Yıllar	Yıllara Göre Ülkemizde Eğitime Erişimi Sağlanan Suriyeli Öğrenci Sayısı									
	Resmi Okul		Geçici Eğitim Merkezi		Açık Okullar		Kayıtlı Toplam		Çağ Nüfusu	Okullaşma Oranı
	Öğrenci Sayısı	%	Öğrenci Sayısı	%	Öğrenci Sayısı	%	Öğrenci Sayısı	%		
2014-2015	40.000	%17,39	190.000	%82,61	-	-	230.000	100	756.000	%30
2015-2016	62.357	%20,03	248.902	%79,97	-	-	311.259	100	834.842	%37
2016-2017	201.505	%40,91	291.039	%59,09	-	-	492.544	100	833.039	%59
2017-2018	372.726	%63,31	221.586	%36,69	9.617	%1,59	603.929	100	976.200	%61,87
2018-2019	633.271	%92,48	25.278	%3,69	26.179	%3,83	684.728	100	1.082.172	%63,23

MEB 'in 2019 Temmuz ayında yayınladığı verilere göre Suriyeli öğrencilerin okullaşma oranı %63,23'e çıkmıştır. Yine aynı raporda GEM'lere devam eden öğrencilerin oranı da 2014-2015 eğitim- öğretim yılında %82,61 iken, 2017-2018 eğitim öğretim yılında bu oranın %36,69'a 2018-2019 yılında ise %3,69'a düştüğü görülmektedir. Bu rakamlar MEB'in Suriyeli öğrencileri Türk eğitim sistemine entegre etme politikası doğrultusunda değerlendirildiğinde okullaşma oranının arttığı ve GEM'lerde eğitim gören öğrencilerin MEB'e bağlı okullara aktarılma sürecinin neredeyse tamamlandığı görülmektedir. (Tablo 2). Ancak geçen altı yıllık süreçte okula erişimi sağlanamamış yüzbinlerce Suriyeli çocuk ülkemizde çocukluktan yetişkinliğe geçiş yapmıştır. MEB (2019) tarafından açıklanan güncel veriler bu olumsuz durumun henüz ortadan kalkmadığını göstermektedir. Okula erişimi olmayan gençlerin toplumdan ayrıldığı, gettolaşarak radikalleştiği göz önünde tutulursa bu durumun yakın gelecekte sadece Suriyeli gençler için değil ülkemizin geleceği içinde önem taşıdığı görülecektir (Taştan ve Çelik, 2017). Bu doğrultuda bu çalışma kapsamında Suriyeli çocukların eğitiminde yaşanan sorunları ortaya koyan genel bir tablo çıkarılması hedeflenmiştir.

YÖNTEM

Bu araştırma bir alanyazın taraması olup ülkemizde bulunan Suriyeli çocukların eğitimi ile ilgili yapılan çalışmalar taranarak bir bu konuda aşılması gereken sorunların ortaya konulması hedeflenmiştir. Bu amaçla 2011-2019 yılları arasında yayınlanan akademik ve sivil toplum kuruluşları tarafından yapılan araştırmalar toplanmıştır. Akademik araştırmalara ulaşmak için Ulakbim veritabanı (tr dizin) ile google akademik arama motorunda "suriyeli çocuklar", "mülteci eğitimi", "suriyeli mülteciler" ve "suriyeli öğrenciler" anahtar kelimeleri ile aramalar yapılmıştır. Araştırma kapsamı eğitim ile sınırlı tutulmuştur. Bu sebeple Suriyeli mültecileri konu alan farklı disiplinlerden araştırmalar bu taramaya dahil edilmemiştir. Ayrıca çalışma kapsamında incelenen makaleler Suriyeli çocukların eğitimde karşılaşılan sorunları araştıran betimsel çalışmalar arasından seçilmiştir. Suriyeli öğrencilerin katıldığı deneysel araştırmalar, Suriyeli mültecilere yönelik öğretmen/öğretmen adaylarının algı/tutum gibi duyuşsal değişkenleri inceleyen tarama çalışmaları ve söylem analizleri çalışmanın amacıyla örtüşmediği için kapsam dışı bırakılmıştır. Bu kriterlere uyan 25 makale bu taramaya dahil edilmiştir.

BULGULAR

Suriye'den ülkemize göç eden çocukların eğitim hayatlarına devam edilmesi adına yapılan çalışmalar incelendiğinde hedeflenen çıktılarından en önemlisinin okul çağındaki çocukların eğitim hayatlarını devam ettirmesini sağlamak olduğunu söylemek yanlış olmayacaktır. Suriye iç savaşının başladığı yıl olan 2011 yılından günümüze kadar olan bu süreçte, okul çağındaki bu çocukların eğitimine yönelik politikalar değişime uğramış olsa da, gerek kamplarda gerekse kamp dışında yaşayan Suriyeli çocukların bir şekilde okula erişimini sağlamak için birçok adım atılmıştır. Ancak okullaşma oranlarına bakıldığında 2018-2019 eğitim öğretim yılı sonunda çağ nüfusunun yalnızca %63'nin okula erişiminin sağlandığı görülmektedir. Okullaşma oranındaki bu artış olumlu bir gelişme olmasına rağmen, okula erişim olanağı bu çocukların Türk Eğitim sistemi içerisinde başarılı olabileceği anlamını da taşımamaktadır. Okula kayıt oranlarının yükselmesi ile başlayan bu süreçte bu çocukların nitelikli eğitim alabilmelerine yardımcı olacak imkanlara erişimi de oldukça önemlidir. Bu bölüm altında Suriyeli çocukların eğitim sürecinde yaşadığı sorunlar; okula erişimin önündeki engeller, dil engeli ve nitelikli öğretmenin eksikliği başlıkları altında toplanarak bu sorunların olası çözümleri tartışılmıştır.

1. Okula Erişimin Önündeki Engeller

Okul çağındaki Suriyeli çocukların okula erişiminin önündeki engeller çeşitli sivil toplum kuruluşları tarafından araştırılarak bu konuda birçok rapor hazırlanmıştır. Farklı kurumlar tarafından hazırlanan bu raporlar incelendiğinde, Suriyeli çocukların okula erişimine engel olan nedenlerin benzer olduğu görülmektedir. Örneğin Mülteciler ve Sığınmacılarla Yardımlaşma Dayanışma ve Destekleme Derneği (MSYD) tarafından 2017 yılında yayınlanan raporda Ankara da yaşayan göçmen çocukların okullaşması önündeki engeller ekonomik sebepler (çocuk işçiliği), karma eğitime yönelik tepki, güvenlik sorunları (akran zorbalığı ve ayrımcılık), ailelerin farkındalık ve bilinç eksikleri olarak sıralanmıştır (MSYD, 2017). Benzer olarak SETA vakfı tarafından 2016 yılında hazırlanan raporda da okula erişimin önündeki engeller şu şekilde sıralanmıştır: karma eğitime olan tepki, kamp dışındaki GEM'lere ulaşımın zorluğu ve Suriyelilere ilişkin veri eksikliğidir. Öyle ki kampların dışında yaşayan Suriyelilere ilişkin verilerin eksik olması onlara sağlanacak hizmetlerin planlanması ve uygulanması önündeki en büyük engel olarak tanımlanmıştır (Nur Emin, 2016). Aynı vakıf tarafından 2017 yılında yapılan saha araştırmasında da benzer sebeplerin okula erişime engel olduğu raporlanmıştır. Raporda tek ebeveynli sahip olma (ebeveynlerden birinin savaşta kaybedebilmesi ya da hala Suriye de bulunması durumu), ekonomik yetersizlikler özellikle de tek ebeveynlikten kaynaklanan ekonomik sıkıntılar ve bu sebepten ötürü çocukların erken yaşta çalışmaya başlamak zorunda kalması, ailelerin yeteri kadar bilgilendirilmemesi ve yönlendirilmemesi, karma eğitime olan tepki ve son olarak yüksek hareketlilik olarak adlandırılan Suriyeli göçmenlerin ülke içindeki büyük şehirlere göç etmesi durumu Suriyeli çocukların okullaşmasının önündeki engeller olarak sıralanmıştır (Coşkun ve diğerleri, 2017). Konuyla ilgili son rapor Eğitimciler Birliği Sendikası (Eğitim-Bir-Sen) tarafından yayınlanmıştır. Raporda ekonomik sebeplerden ötürü çocukların çalışmak zorunda kalması okula erişimin önündeki temel engel olarak ifade edilirken, dil yeterliliğine sahip olmama, Arapça'dan uzaklaşmaya yönelik velilerin endişesi, karma eğitime karşı tepki, GEM'lere ulaşımın zorluğu, Türk veliler, idareciler ve öğretmenler tarafından Suriyelilere karşı gösterilen ilgisiz ve yardımseverlikten uzak tavırlar, okullara erişim için yapılması gereken işlemler ile ilgili gerekli bilgilendirilmenin yapılmaması, Suriyeli öğrencilerin geleceklere dair hissettiği belirsizlikten kaynaklanan okula karşı isteksizlik okullaşmanın önündeki engeller olarak sıralanmıştır. Ayrıca, Suriyeli öğrencilerin liselere kayıt için gerekli olan TEOG sınavına girmemiş olması da okullaşmaya engel başlıca nedenlerden biri olarak ifade edilmiştir (Taştan ve Çelik, 2017).

Bu konuda yapılan akademik araştırmalara bakıldığında STK raporları ile benzer nedenlerin Suriyeli çocukların okula erişimini engellediği görülmektedir (Beltekin, 2016; Levent ve Çayak, 2017). Beltekin (2016) Türkiye'nin mülteci eğitimini karşılama düzeyini belirlemek amacıyla yaptığı araştırmada Suriyeli mültecilerin eğitim sistemine entegrasyonunda yaşanan sıkıntıların politika eksikliğinden kaynaklandığı ifade etmiştir. Beltekin (2016) misafir öğrenci olarak görülen Suriyeli mültecileri eğitim sistemine entegre etmekten ziyade onlara eğitim hizmeti sunulmasının tercih edildiğini ve bu durumun okullaşma ve nitelikli eğitimi engellediğini söylemiştir. Beltekin (2016) 'e göre okulların bina açısından yetersizliği, risk altındaki grupların korunmasına yönelik gerekli önlemlerin alınmaması ve okula kayıt için istenen evraklar fazlalığı okullaşma önündeki engellerdir. Nitekim Beltekin (2016)'nin araştırmayı yaptığı 2014 yılından sonra MEB (2014) bir genelge ile ikamet izni olmayan öğrencilere de yabancı tanıtma belgesi ile Türk okullarına kayıt yaptırabilme hakkı tanınmıştır. Bu durumun okullaşma oranının yükselmesine katkı sağladığı düşünülmektedir (Tablo 3). Benzer olarak, Levent ve Çayak (2017) tarafından yapılan araştırmada okul müdürleri Suriyeli öğrencilerin kayıt işlemlerinde kullanılan Yabancı Öğrenci Bilgi Sistemi (YÖBİS)'te yaşanan aksaklıklardan ve bazı öğrencilerin yabancı tanıtma belgesine sahip olmadıkları için kayıtlarını yapamadıklarından bahsetmişlerdir.

Son olarak, Taştan ve Çelik (2017) okula erişimin önündeki iki psiko-sosyal sebebin varlığına dikkat çekmişlerdir. İlk olarak Suriyelilerin geleceğine dair hissettikleri belirsizliğin -“geçiciliğin” - Türkiye’ye karşı aidiyet duygusu geliştirememesi ve geleceğe yönelik planlar yapamamaya neden olduğunu söyleyerek bu durumun da onlarda okula karşı isteksizlik yarattığını ifade etmişlerdir. İkincisi ise, Türkiye toplumunun önemli bir kesiminin Suriyelilere yönelik olumsuz bir tutuma sahip olduğu ve bu duyguyla hareket eden eğitimci, idareci ve velilerin Suriyeli çocukların okullara kaydı öncesinde, sırasında ve sonrasında zorlaştırıcı bir tavra büründüklerini, bu sebeple birçok Suriyeli çocuğun kaydının yapılamadığının gözlemlendiğini belirtmişlerdir. Suriyeli çocukların okullara kaydının yapılmamasında en çok kullanılan bahanenin okullarda yer olmaması olduğuna da yine bu raporda yer verilmiştir.

2. Dil Engeli

Arapça ve Türkçe’nin birbirinden oldukça farklı diller olması Suriyeli çocukların Türkçe eğitime uyum sağlamasını oldukça zorlaştırmaktadır. Suriyeli çocukların yaşadığı zorlukları araştıran STK raporlarında (Coşkun ve diğerleri, 2017; MSYD, 2017; Nur Emin, 2016; Taştan ve Çelik, 2017) ve Suriyeli öğrencilerin eğitiminde görev alan öğretmenlerle yapılan çalışmalarda dil engeli olarak adlandırabileceğimiz bu sorunun varlığına dikkat çekilmektedir (Aykırı, 2017; Doğan ve Ateş, 2018; Eren, 2019; Kiremit, Akpınar, ve Tüfekci Akcan, 2018; Kuzu Jafari, Tonga, ve Kışla, 2018; Leven ve Çayak, 2017; Morali, 2018; Sevilay, Kanat Özlem, ve Demet, 2018; Taşkın ve Erdemli, 2018; Usta, Arıkan, Şahin, ve Çetin, 2018).

Bu sorunu aşmak amacıyla Suriyeli çocukların Türk eğitim sistemine entegrasyonun desteklenmesi (PCTES) projesi kapsamında GEM’lerde Türkçe kurslarının açılması, Türkçe öğretimi için ders kitabı ve müfredat hazırlanması, Türkçe dil becerilerine ölçmeye yönelik ölçüm araçları geliştirilmesi gibi birçok çalışma yürütülmektedir (MEB, 2017). Ancak yapılan bu çalışmalar dil sorununu tamamen ortadan kaldıramamıştır. Türkçe bilmeme hala Suriye çocuklar için okula erişimin önünde ciddi bir engel olarak kalmaya devam etmektedir (Taştan ve Çelik, 2017). Büyükkiz ve Çangal (2016) çalışmalarında 25 Mart 2013’te başlayan ve 3 Haziran 2016 yılına kadar devam eden “Suriyeli Misafir Öğrencilere Türkçe Öğretimi Projesi” kapsamında gerçekleştirilen uygulamaları değerlendirmişlerdir. Çalışma, projenin hedefinin Suriyeli öğrencilere C1 düzeyinde Türkçe öğretmek olmasına rağmen kurslara kayıt yaptıran öğrencilerin sadece 1/3’nün kursu tamamladıklarını göstermiştir. Büyükkiz ve Çangal (2016) bu durumun kız öğrencilerin evlenmeleri ve çocuk sahibi olmaları erkek öğrencilerin ise iş bularak çalışmaları nedeniyle olabileceğini belirtmişlerdir. Bu bulgu okula erişimin önündeki engeller ile paralellik göstermektedir.

2.1. Dil Engelinin Aşılmasının Nedenleri

Yapılan alanyazın taraması dil engelini aşılması gereken bir sorun olarak ortaya koymanın yanı sıra bu engelinin aşılamamasının nedenlerini de ortaya çıkarmıştır. Bu nedenlerden ilkinin Suriyeli çocuklara Türkçe öğretilmesi kararının geç verilmesi olduğunu söylemek yanlış olmayacaktır. Önceki bölümlerde de ifade edildiği üzere Suriyeli çocukların eğitimine GEM’lerde başlanmış ve eğitim-öğretim dili olarak Arapça kullanılmıştır. Savaş sonrası Suriyelilerin ülkelerine döneceği varsayımından kaynaklanan bu uygulamanın terkedilmesi ve bu çocukların Türk eğitim sistemine entegre edilmesine yönelik adımların atılması ile birlikte 2016-2017 eğitim-öğretim yılında GEM’lerde haftalık 5 saat olan Türkçe dersleri 15 saate çıkarılmıştır. Bu iki uygulama arasındaki kayıp zaman olarak adlandırabileceğimiz süreç Suriyeli çocuklara Türkçe öğretiminde henüz hedeflenen noktaya gelinememesinin nedenlerinden birisidir. Yine bu politika değişimi ile birlikte GEM’lerin kapatılması ve buradaki öğrencilerin MEB’e bağlı okullara devam etmesi kararlaştırılmıştır. Bu sebeple 1., 5. ve 9. sınıf düzeyindeki Suriyeli öğrencilerin MEB’e bağlı Türkçe eğitim-öğretim veren okullara kayıt yaptırmaları zorunlu hale getirilmiştir. Bu durum özellikle 5. ve 9. Sınıf düzeyindeki öğrencilerin yeterince dil öğrenmeden Türkçe müfredatla karşılaşmasına neden olmuştur. Zayıf Türkçeyle ya da hiç Türkçe bilmeden Türkçe öğretiminin devam ettiği MEB okullarına kaydırılan çocuklar dersleri takip edememiş bir süre sonra okuldan uzaklaşmışlardır (Coşkun ve diğerleri, 2017; Taştan ve Çelik, 2017). MEB’e yerleştirilen Suriyeli öğrencilerin öğretmenleri ile yapılan görüşmelerde öğretmenler bu öğrencilerin MEB’e bağlı okullara yerleştirilmelerinde kullanılan tek ölçütün yaşları olduğunu ifade ederek, öğrencilerin aynı yaşta olmalarına rağmen farklı dil yeterliliklerine sahip olduklarını vurgulamışlardır (Sevilay ve diğerleri, 2018).

Dil engelinin aşılamamasının bir diğer nedeni Türkçe öğretiminde kullanılan ders materyallerinin yetersizliği olarak araştırmacılar tarafından ortaya konulmuştur (Beyhan ve Epçaçan, 2018; Biçer ve Kılıç, 2017; Doğan ve Ateş, 2018; Eren 2019; Gerçek, Alkan, Aloğlu ve Kurtuluş, 2018; Koçoğlu ve Yanpar Yelken, 2018; Sevilay ve diğerleri, 2018). Bu anlamda sadece ders materyallerine odaklanarak diğer çalışmalardan daha kapsamlı bir inceleme yapan Biçer ve Kılıç (2017), Suriyeli öğrencilere Türkçe öğretiminde kullanılan ders kitaplarını

öğretmen görüşleri toplayarak değerlendirmişlerdir. Çalışma kapsamında bu ders kitaplarını kullanan öğretmenlere içerik, öğrenci seviyelerine uygunluk, temel dil becerilerinin dağılımı, biçimsel özellikler gibi konularda görüşleri sorulmuştur. Öğretmenler ders kitaplarının içeriklerinin basit ve etkinlik sayılarının yetersiz olduğunu, farklı kademelerdeki öğrencilerin seviyesine uygun olmadığını başka bir deyişle farklı kademelerdeki öğrencilere aynı kitapları kullanmak zorunda kaldıklarını belirtmişlerdir. Kitaplarda temel dil becerilerinin dağılımının eşit oranda yapılmadığını, kitapların dil bilgisi ve yazma odaklı olduğunu ve dinleme ve konuşma becerilerine gereken önemin verilmediği ifade etmişlerdir. Benzer bulgular Suriyeli öğrencilere Türkçe öğretimi değerlendiren diğer araştırmalarda da görülmektedir (Doğan ve Ateş, 2018; Morali, 2018; Sevilay ve diğerleri, 2018). Morali (2018) materyalden kaynaklı sorunları şu şekilde sıralamıştır: kitapların öğrenci seviyelerine uygun olmaması, kitap içeriklerinin yetersiz olması, materyal ve kırtasiye ödeneği yetersizliği, kitapların okullarda okutulan müfredatla ilişkili olmaması. Sevilay ve diğerleri (2018) çocuklara Türkçe öğretiminde kullanılan materyallerin yetersiz olduğunu, öğretmenlerin farklı düzeydeki öğrencilere uygun materyal bulamadıkları için kendi içeriklerini oluşturmaya çalıştıklarını ifade etmişlerdir. Doğan ve Ateş (2018) de aynı konuya vurgu yaparak farklı sınıf seviyelerine hitap eden materyallerin bulunmayışının süreci olumsuz etkilediğini, öğretmenlerin internetten yararlanarak bu soruna çözüm üretmeye çalıştıklarını belirtmişlerdir.

Alanyazında bahsedilen bir diğer sorun ise yabancılara Türkçe Öğretimi konusunda belirli bir öğretim programının olmamasıdır (Doğan ve Ateş, 2018; Koçoğlu ve Yanpar Yelken, 2018; Sevilay ve diğerleri, 2018). GEM'lerden MEB'e yeterli düzeyde Türkçe bilmeden aktarılan öğrencilerin Türkçe müfredatı tabi tutulduğu ifade eden öğretmenler, Türkçe dersi öğretim programlarının önceki yıllarda uygulandıkları ders programlarından bir farkı olmadıklarını ifade etmişlerdir. Türk öğrenciler ile aynı müfredattan sorumlu olan Suriyeli öğrencilerin hazır bulunuşluk düzeylerinin Türkçe derslerinde kullanılan program düzeyinde olmadığını, ölçme ve değerlendirme aşamasında sıkıntılar yaşadıklarını söylemişlerdir. Kullanılan programların anadili Türkçe olan öğrenciler için hazırlanmış olmasına dikkat çeken öğretmenler, yabancılara Türkçe öğretimi konusunda uzman kişiler tarafından hazırlanmış ders programlarına ihtiyaç duyduklarını ifade etmektedirler.

Son olarak, dil engelinin aşılamamasında rol oynayan duyuşsal nedenlerin de olduğu görülmektedir. Suriyeli ailelerin ve çocukların Türkçe öğrenmeye yönelik direnç gösterdiği de STK raporlarında (Coşkun ve diğerleri, 2017; Taştan ve Çelik, 2017) ve öğretmenler ile yapılan görüşmelerde dile getirilmiştir (Kiremit ve diğerleri, 2018; Morali, 2018; Sevilay ve diğerleri, 2018; Usta ve diğerleri, 2018). Kuran'ın Arapça olması ve Arapçanın İslamiyet'in dili olarak görülmesi (Taştan ve Çelik, 2017), Suriyelilerin geçici koruma statüsünde bulunmaları ve vatandaşlık hakkına sahip olmadıkları için ülkelerine gönderileceklerine dair inançları (Coşkun ve diğerleri, 2017) ve benliklerini kaybetme endişeleri (Morali, 2018) Türkçe öğrenmeye yönelik direncin nedenleri arasında gösterilmektedir.

3. Nitelikli Öğretmen Eksikliği

Ülkemizde bulunan Suriyeli çocukların eğitiminde hem Türk hem de Suriyeli eğitimci görev almaktadır. GEM'lerin açılışından itibaren gönüllü olarak bu merkezlerde çalışmaya başlayan Suriyeli eğitimcilerin niteliği konusunda birçok soru işareti bulunmaktadır. Türkiye de öğretmenlik yapabilmek için eğitim fakültesi mezunu olmak ya da eğitim fakülteleri tarafından verilen pedagojik formasyon sertifikasına sahip olmak gerekirken, GEM'ler de çalışan Suriyeli öğretmenler için böyle bir zorunluluk bulunmamaktadır. GEM'lerde görev yapan Suriyeli eğitimcilerin birçoğunun üniversite mezunu olduğunu ispatlamakta sıkıntı yaşadığı, diplomalarının savaş esnasında kaybolması gibi problemlerin olduğu, üniversite mezunu olanların ise birçoğunun öğretmenlik ile ilgili bölümlerden mezun olmamasına rağmen eğitimci yapabildiği gözlemlenmiştir (Beltekin, 2016; Coşkun ve diğerleri, 2017). GEM'lerde görev alan Türk öğretmenler ise Türkçe öğretiminde görevlendirilmek üzere Türk Dili ve Edebiyatı ve Türkçe bölümlerinden mezun MEB'te göreve başlamamış öğretmenler arasından seçilmiştir. Yurt Dışı Türkler ve Akraba Topluluklar Başkanlığı tarafından görevlendirilen öğretmenler Gaziantep Üniversitesi Türkçe Öğretim Merkezi (TÖMER) tarafından düzenlenen 40 saatlik hizmet içi eğitim programına alındıktan sonra göreve başlamışlardır (Büyükkiz ve Çangal, 2016). Bu durumu eleştiren Doğan ve Ateş (2018) öğretmen seçiminde mesleki yeterliliğe bağlı kalınmadan atılan bu adımların öğretmenlerin sınıf içindeki yaşadığı zorlukların nedeni olabileceğini ifade etmişlerdir.

Bunlara ek olarak, devlet okullarında çalışan sınıf öğretmenleri Suriyeli öğrenciler ile çalışmak durumunda kalmışlardır. Aykırı (2017) Suriyeli öğrencilere ders veren 18 sınıf öğretmeni ile yaptığı görüşmeler de bu öğretmenlerin lisans eğitimlerinde yabancı öğrencilerin eğitime yönelik herhangi bir ders almadıklarını ve bunun eksikliğini hissettiklerini ve bu konuda herhangi bir kurumdan destek alamadıklarını tespit etmiştir.

MEB'in bu konuda hizmet içi eğitimler verdiği bilinmekle birlikte, Koçoğlu ve Yanpar Yelken (2018) tarafından yapılan araştırmada ise Suriyeli çocukların eğitiminde görev alan öğretmenlere MEB tarafından verilen hizmet içi eğitimlerin yeterliliği sorulmuştur. Bu eğitimlere katılan öğretmenler eğitim sınıfı içi uygulamalarda karşılaşılan sorunlara çözüm üretmekten uzak bir eğitim olduğunu ifade etmişlerdir. Eren (2019) tarafından yapılan çalışmada GEM'lerde ve devlet okullarında öğretmen ve yönetici olarak çalışan katılımcıların %69'u hizmet içi eğitime ihtiyaç duyulduğu ifade etmişlerdir.

TARTIŞMA, SONUÇ VE ÖNERİLER

Bu çalışma kapsamında ülkemizde bulunan Suriyeli çocukların eğitime yönelik yapılan çalışmalar incelenerek genel bir durum değerlendirilmesi yapılması hedeflenmiştir. Bu amaç doğrultusunda ülkemizde bulunan Suriyeli çocukların eğitimini konu alan akademik çalışmalar ve sivil toplum kuruluşları tarafından hazırlanan raporlar derlenerek genel bir tablo çıkarılmaya çalışılmıştır. Çalışma sonucunda Suriyeli öğrencilerin eğitimleri ile ilgili birçok sorun olduğu tespit edilmiştir. Bu sorunlar okula erişim oranlarının düşüklüğü, dil engeli, nitelikli öğretmen eksikliği şeklinde üç başlık altında toplanmıştır.

Tespit edilen sorunlardan ilki Suriyeli çocukların tamamının okula erişiminin sağlanamaması olarak ifade edilebilir. MEB (2019) tarafından yayınlanan veriler okulçağında bulunan Suriyeli çocukların yalnızca %63,23'ünün okula erişimi olduğunu göstermektedir. Gerek akademik araştırmalarda gerekse STK'lar tarafından yapılan saha araştırmaları sonucunda raporlanan okula erişimin önündeki engellere bakıldığında, temel problemin Suriyeli çocukların ekonomik nedenlerden ötürü çalışmak zorunda kalması olduğu görülmektedir. Uluslararası alanyazına bakıldığında, bu sorunun Türkiye ile sınırlı kalmadığı Lübnan, Ürdün, Irak, Mısır gibi ülkelerde de Suriyeli mülteci çocukların ekonomik sebeplerden ötürü okula erişim oranlarının düşük olduğu görülmektedir (Culbertson ve Constant, 2015; Shuayb, Al Maghlouth, Held, Ahmad ve Badran, 2016; Watkins ve Zyck, 2014). Okula erişimin önündeki bu engelin kaldırılması için gerek STK raporlarında (Coşkun ve diğerleri, 2017; MSYD, 2017; Nur Emin, 2016) gerekse ulusal (Beltekin, 2016; Levent ve Çayak, 2017) ve uluslararası (Culbertson ve Constant, 2015; Shuayb, Al Maghlouth, Held, Ahmad ve Badran, 2016; Watkins ve Zyck;2014) akademik çalışmalarda bir çok öneri sunulmuştur. Bu öneriler maddi imkânsızlıklar yüzünden okula devam edemeyen öğrenciler için gerekli burslar ile okullara ulaşım için servis desteğinin sağlanması ve nüfusun aşırı arttığı bölgelerde yeni okulların yapılması gibi fiziki imkânların iyileştirilmesine yönelik uygulamaların artırılması şeklinde sıralanabilir.

İncelenen araştırmalar ekonomik nedenlerin yanı sıra kültürel nedenlerin de okullaşmaya engel olduğunu göstermektedir. Bu nedenlerden ilki karma eğitime yönelik tepkidir. Bilindiği üzere Suriye'de lise eğitimi zorunlu olmamakla birlikte kızlar ve erkekler ayrı okullarda eğitim görmektedirler. Türkiye'de temel eğitimin zorunlu olarak karma eğitim şeklinde yürütülmesi Suriyeli velilerin tepkisine neden olmakta bu durum özellikle kız çocukların okuldan uzak kalmasına neden olmaktadır. Ekonomik nedenlerden ötürü okula erişimin oranlarının düşük olması gibi ergenlik sonrası kız çocukların okuldan alınması da yalnızca ülkemizde yaşanan bir olumsuzluk değildir (Nielsen & Grey, 2013; Sinclair, 2002; Shuayb, Al Maghlouth, Held, Ahmad ve Badran, 2016; UNICEF, 2014). Örneğin, Birleşmiş Milletler Mülteci Örgütü (2014) tarafından yayınlanan raporda Lübnan'daki yaşları 15 ile 18 arasında olan Suriyeli kız çocuklarının %91'nin okula erişiminin olmadığı ve bu çocukların erken yaşta evlendirildiği söylenmektedir. Bu engelin aşılabilmesi için bazı STK raporlarında kız ve erkek okullarının sayısının artırılmasının önerilmektedir. Ancak bu geçici bir çözüm olduğu gibi 1973 yılında kabul edilen Milli Eğitim Temel Kanunu ile de örtüşmemektedir. İlgili kanunun 15. Maddesinde şöyle denilmektedir:

"– Okullarda kız ve erkek karma eğitim yapılması esastır. Ancak eğitimin türüne, imkân ve zorunluluklara göre bazı okullar yalnızca kız veya yalnızca erkek öğrencilere ayrılabilir (MEB, 1973, s. 5103)."

Aynı kanunda Türk Milli eğitiminin genel amacı "... Türk Milletinin milli, ahlaki, insani, manevi ve kültürel değerlerini benimseyen, koruyan ve geliştiren; ailesini, vatanını, milletini seven ve daima yüceltmeye çalışan, insan haklarına ve Anayasanın başlangıcındaki temel ilkelere dayanan demokratik, laik ve sosyal bir hukuk Devleti olan Türkiye Cumhuriyetine karşı görev ve sorumluluklarını bilen ve bunları davranış haline getirmiş (MEB, 1973, s. 5103)" ve "...hür ve bilimsel düşünme gücüne, geniş bir dünya görüşüne sahip, insan haklarına

saygılı, kişilik ve teşebbüse değer veren, topluma karşı sorumluluk duyan; yapıcı, yaratıcı ve verimli (MEB, 1973, s. 5103).” yurttaşlar olarak yetiştirmek olarak tanımlanmıştır. Bu amaçlara ulaşmak için karma eğitimin gerekliliği açıktır. Bu noktada kız ve erkek çocukları için ayrı okullar yapmak yerine, ailelerin farkındalıklarını artırmaya yönelik etkinliklerin yapılmasının önem kazanmaktadır. Yıldırım, Beltekin ve Oral (2018) tarafından yapılan eylem araştırmasında kız çocuklarına ait okula erişim oranı düşük olan Mardin ilinde 20 eğitim koçuyla gerçekleştirilen ikna sürecinden sonra, kızların okula erişim ve devam oranlarının arttığı görülmüştür. Yıldırım, Beltekin ve Oral (2018) bu sonuçtan yola çıkarak etkili bir ikna süreci ve rehberliğin önemini vurgulayarak kız çocuklarının okula erişim ve devam oranlarını artırmak için ev ziyaretleri yapma, aileleri okula davet etme, toplumda önemli kişilerin desteğini alarak güçlü kampanyalar düzenleme gibi tekniklerin faydalı olabileceğini ifade etmişlerdir.

Kültürel ve ekonomik nedenlerin yanı sıra okula erişimin önünde geçici koruma statüsünde bulunmaktan kaynaklanan geleceğe yönelik belirsizlik hissetme ve yaşadığı ortama yönelik aidiyet hissedememe gibi psikososyal nedenlerin de bulunduğu görülmüştür. Ayrıca okul yöneticilerinin kayıtlar esnasında Suriyeli ebeveyn ve öğrencilere yönelik olumsuz tutumları ve yardımseverlikten uzak tavırlarının okula erişim oranı olumsuz etkilediği görülmüştür. Taştan ve Çelik (2017) bu engellerin aşılabilmesi için medyanın Suriyelilere yönelik olumlu bir dil geliştirilmesine yardımcı olması gerektiği ve MEB’in okul idarecilerinin tutumuna yönelik tedbirler alması gerektiğini söylemişlerdir. Taştan ve Çelik (2017)’in bu önerilerine ek olarak çok kültürlülük ve göç temalı hizmet içi eğitimlerin de olumlu bir tutum geliştirmeye yardımcı olabileceği düşünülmektedir.

Son olarak, okula kayıt sürecinde yaşanan bürokratik zorlukların okullaşma önündeki engellerden biri olduğu görülmüştür. Okula kayıt için istenen evrakların fazlalığı ve bu konuda herhangi bir sistemin olmayışı bazı öğrencilerin okul dışında kalmasına neden olmuştur. Ancak MEB 2014 yılında “Yabancılar Yönelik Eğitim-Öğretim Hizmetleri” genelgesini yayınlarak 6458 sayılı kanun kapsamında ülkemizde bulunan mülteci çocukların eğitimine yönelik bazı düzenlemeler yapmış ve bu genelge ikamet izni olmayan öğrencilere de yabancı tanıtma belgesi ile okullarına kayıt yaptırabilme hakkı tanımıştır. Yabancı öğrencilerin kayıt işlemlerinin kolaylaştırılmasına olanak sağlayan YÖBİS sisteminin kurulması da okula kayıt sürecinde yaşanan zorlukları azaltmıştır.

Yukarıda özetlenen engellerin aşılarak ülkemizde bulunan mülteci çocukların okula erişiminin sağlanması kadar bu çocukların Türk eğitim sistemi içerisinde nitelikli eğitim alabilmeleri de önem göstermektedir. Ancak incelenen araştırmalar Suriyeli öğrencilerin dil yeterliliklerinin Türkçe eğitim veren kurumlarda eğitim almaya yetecek düzeyde olmadığı göstermiştir (Aykırı, 2017; Doğan ve Ateş, 2018; Eren, 2019; Kiremit, Akpınar, ve Tüfekci Akcan, 2018; Kuzu Jafari, Tonga, ve Kışla, 2018; Leven ve Çayak, 2017; Morali, 2018; Sevilay, Kanat Özlem, ve Demet, 2018; Taşkın ve Erdemli, 2018; Usta, Arıkan, Şahin, ve Çetin, 2018). Bu durumun Suriyeli öğrencilerin Türk eğitim sistemine dahil edilme kararının ani ve geç bir kararla yapılmasından kaynaklandığı görülmekle birlikte Suriyeli öğrencilere Türkçe öğretiminde kullanılan materyallerin içerik ve çeşitlilik bakımından kısıtlılıklar içerdiği görülmektedir. Ayrıca incelenen araştırmalar Suriyeli ebeveyn ve çocukların benliklerini kaybetme ve Arapçayı unutma endişeleri gibi duyuşsal nedenlerden ötürü Türkçe öğrenmeye yönelik direnç gösterdiğini ortaya çıkarmıştır. Alanyazında tıpkı Almanya, Hollanda ve İsveç’te olduğu gibi, dil engelinin aşılabilmesi için GEM’lerden devlet okullarına geçişte hazırlık benzeri bir sınıfın okutulması ve yalnızca dil yeterliliği olan öğrencilerin devlet okullarına aktarılmasını önerilmektedir (Coşkun ve diğerleri, 2017; Taşkın ve Erdemli, 2018; Taştan ve Çelik, 2017). Ancak MEB (2019) tarafından açıklanan son rakamlar GEM’lerin misyonunu tamamladığını ve Suriyeli öğrencilerin MEB’e bağlı okullara aktarılmasının neredeyse tamamlandığını göstermektedir. Bu noktada hazırlık sınıflarının açılması için geç kalan MEB’in Türkçe dil yeterliliğine sahip olmayan bu öğrenciler için ücretsiz dil kursları sunması ve okullarda okutulan Türkçe ders sayılarının artırılması faydalı olabilir. Türkçe eğitiminde kullanılan materyallerin zenginleştirilmesi, öğrencilerin benliklerini kaybetme korkusuyla Türkçe öğrenmeye direnç göstermelerine engel olmak için müfredata seçmeli olarak Arapça dersinin eklenmesi (Kırkıç, Kırkıç, ve Berberoğlu, 2018) gibi bir çok öneri sunulmuştur.

Çalışma sonucunda elde edilen son bulgu ise Suriyeli çocukların eğitiminde görev alan öğretmenlerin yeterli tecrübe ve birikime sahip olmamasıdır. İlk olarak, incelenen araştırmalar GEM’lerde görev alan Suriyeli öğretmenlerin Türk öğretmenlerden farklı olarak pedagojik formasyona sahip olmadıkları ve Arapça bilen öğretmen eksikliği nedeniyle esas meslekleri öğretmenlik olmayan kişilerin de GEM’lerde öğreticilik yaptığını göstermiştir. Benzer olarak Suriyeli çocukların öğretmenliğini yapan Türk öğretmenlerin lisans eğitimlerinde ana dili farklı olan öğrencilerle çalışmak için herhangi bir ders almadıkları görülmüştür. MEB tarafından

yabancı öğrencilerin eğitime yönelik verilen hizmetiçi eğitimlere birçok öğretmenin katılmadığı ve bu eğitime katılabilen öğretmenlerin ise verilen eğitimin sınıf içinde karşılaşılan sorunlara çözüm üretmekten uzak olduklarını ifade ettikleri görülmektedir. Bu durumun teyit edilmesi amacıyla YÖK'ün web sitesi üzerinden öğretmenlik lisans programları incelenmiş ve yabancı öğrencilerin eğitime yönelik herhangi bir ders olmadığı görülmüştür. Bilindiği üzere YÖK 2017-2018 eğitim- öğretim yılından itibaren uygulanmak üzere öğretmenlik lisans programlarını güncellemiştir (YÖK, 2018). Güncellenen öğretmenlik lisans programları incelendiğinde de bu ihtiyaca yönelik bir dersin bulunmadığı görülmektedir. Bir milyon üzerinde yabancı öğrencinin Türk eğitim sistemine dahil edilmesi planlanırken, bu konuda öğretmenlik lisans programlarına herhangi bir dersin konulmaması iki kurum arasında koordinasyon eksikliği olduğu şeklinde yorumlanmaya açıktır. Türk öğretmenlerin anadili Türkçe olmayan öğrenciler ile çalışması yeni bir durumdur ve bir süre daha bu durumun devam edeceği görülmektedir. Bu sebeple, bu konuda hizmet içi eğitimlerin yanı sıra, lisans programlarına da bu konuyla ilgili derslerin konulması öğretmen niteliğini artırmaya yardımcı olacaktır. Bunun yanı sıra birçok araştırmada okul yöneticisi ve öğretmenlerin dil engeli yüzünden veliler ile iletişim kuramadıkları için velilere yönelik Türkçe kurslarının açılması ve yurtdışında örnekleri olduğu üzere okullarda her iki dili konuşabilen arabulucu (mediator) kişilerin istihdam edilmesini öneren çalışmalar bulunmaktadır (Taşkın ve Erdemli, 2018).

Son olarak bu alanda yapılan araştırmalar incelendiğinde STK raporlarının akademik araştırmalardan daha kapsayıcı olduğu görülmektedir. Özellikle okula erişiminin önündeki engellerin raporlaştırılmasında STK'lar tarafından yapılan saha araştırmalarının akademik çalışmalardan çok daha kapsamlı olduğu ve akademik çalışmaların aksine bu sorunu öğretmen, öğrenci ve veli boyutuyla ele aldığı görülmektedir. Suriyeli çocukların eğitiminde karşılaşılan sorunları ele alan akademik araştırmaların örnekleminin okul ve GEM yöneticileri ve bu çocukların eğitiminde rol alan eğitimcilerle sınırlı kaldığı görülmektedir. Suriyeli çocukların eğitimi konu alan akademik araştırmaların süreci öğretmen ve idareci görüşleri üzerinden aktardığı görülmektedir. Bu konuda birebir öğrenciler ile yapılacak çalışmaların öğretmen ve yöneticiler tarafından öngörülemeyen ve gözlemlenemeyen sorunları ortaya çıkarabileceği düşünülmektedir. Akademik araştırmalar ile ilgili fark edilen bir diğer kısıtlılıkta araştırmaların Türkçe öğretimi ve genel sorunlara odaklı olmasıdır. Diğer derslerin öğretimi ile ilgili yaşanan sorunların raporlanması bu konuda çalışmak isteyen araştırmacı ve öğretmenlere faydalı olacaktır. Ayrıca alan yazında yabancılara dil eğitime yönelik öğretim stratejilerini sunan, bu stratejileri sınavan araştırmaların gerekliliği görülmüştür.

Çıkar Çatışması Bildirimi

Yazar(lar), bu makalenin araştırılması, yazarlığı ve / veya yayınlanmasına ilişkin herhangi bir potansiyel çıkar çatışması beyan etmemiştir.

Destek/Finansman Bilgileri

Yazar(lar), bu makalenin araştırılması, yazarlığı ve / veya yayınlanması için herhangi bir finansal destek almamıştır.

KAYNAKÇA¹

Aras, B., & Yasun, S. (2016). Ipc – Mercator Policy Brief the Educational Opportunities and Challenges of Syrian Refugee Students in Turkey: Temporary Education Centers and Beyond. (Istanbul Policy Center-Sabancı University-Stiftung Mercator Initiative).

*Aykırı, K. (2017). Sınıf Öğretmenlerinin Sınıflarındaki Suriyeli Öğrencilerin Eğitim Durumlarına İlişkin Görüşleri. *Turkish Journal of Primary Education*, 2, 44–56.

---

¹ Araştırma kapsamında incelenen makaleler * ile işaretlenmiştir.

- Barkın, E. (2004). 1951 Tarihli Mülteciliğin Önlenmesi Sözleşmesi. Ankara Barosu Dergisi, (1), 331-360.
- Başterzi, A.D. (2017). Mülteci, Sığınmacı ve Göçmen Kadınların Ruh Sağlığı. Psikiyatride Güncel Yaklaşımlar- Current Approaches in Psychiatry, 9(4):379-387.
- *Beltekin, N. (2016). Turkey's progress toward meeting refugee education needs: The example of Syrian refugees. *Eurasian Journal of Educational Research*, 66, 175-190
- *Beyhan, D., & Epçaçan, C. (2018). Suriyeli Öğrencilerin Türk Eğitim Sistemine Entegrasyonu Projesi Kapsamında Geçici Eğitim Merkezlerinde Görev Yapan Dil Öğreticilerinin Dil Öğretirken Karşılaştıkları Sorunlar Ve Çözüm Önerileri. *Turkish Online Journal of Distance Education*, 13(19), 285-306.
- *Biçer, N., ve Kılıç, B. S. (2017). Suriyeli Öğrencilere Türkçe Öğretmek için Kullanılan Ders Kitaplarının Öğretmen Görüşleri. *Ana Dili Eğitimi Dergisi*, 5(4), 649-663.
- BMMYK, (1994). Mülteci Çocuklar Koruma Ve Bakım Kılavuzu, Ankara.
- *Coşkun, İ., Ökten Eren, C., Dama, N., Barkçin, M., Zahed, S., Fouda, M., Toklucu, D., Özsharp, H. (2017). Engelleri Aşmak Türkiye'de Suriyeli Çocukları Okullaştırmak.
- Culbertson, S., & Constant, L. (2015). Education of Syrian refugee children: Managing the crisis in Turkey, Lebanon, and Jordan. Rand Corporation.
- *Dursun, H., ve Akkaya, A. Geçici Koruma Altındaki Suriyelilerin Türkçe İhtiyaçlarının Belirlenmesi: Şanlıurfa İli Örneği. *Akdeniz Eğitim Araştırmaları Dergisi*, 22. 1-22.
- Dünya Bülteni, (2012).Dinçer: Oyunun kuralı değişmemeli. (2012). <https://www.dunyabulteni.net/egitim/dincer-oyunun-kurali-degismemeli-h221066.html>, Erişim tarihi: 15.12.2018
- *Doğan, B., ve Ateş, A. (2018). MEB ' e Bağlı Okullarda Öğrenim Gören Suriyeli Öğrencilere Yönelik Verilen Türkçe Dersinin Öğreticiler Tarafından Değerlendiril. *Çocuk Edebiyat ve Dil Eğitimi Dergisi*, 105-124.
- Düzakaya, H. (2016). Türkiye'deki Suriyeli sığınmacıların entegrasyonu ve istihdam politikaları. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Efe, S., ve Ulusoy, O. (2013). 117 Soruda Mülteci Hakları. İnsan Hakları Gündemi Demeği, Ankara. <http://www.madde14.org/images/d/de/117Soru2013alHGD.pdf>, Erişim Tarihi: 25.12. 2018
- *Eren, Z. (2019). Yönetici ve öğretmen görüşlerine göre göçmen çocukların eğitim sorunları ve çözüm önerileri. *Bolu Abant İzzet Baysal Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 19(1), 213-234.
- *Gerçek, Ş., Alkan, B., Aloğlu, E., & Kurtuluş, M. (2018). Yabancılar Türkçe Öğretimi Programındaki Konuşma Becerisi Kazanımlarına İlişkin İkinci Dil Olarak Türkçe Öğretimi için Hazırlanmış Ders Kitaplarının Yeterliliği. *Turkish Studies*, 13(23), 107-120.
- GİGM. (2019). GEÇİCİ KORUMA. http://www.goc.gov.tr/icerik6/gecici-koruma_363_378_4713_icerik, Erişim Tarihi: 12.2.2019
- Kaya, İ. ve Yılmaz Eren, E. (2015). Türkiye' deki Suriyelilerin Hukuki Durumu Arada Kalanların Hakları Ve Yükümlülükleri, Siyaset, Ekonomi Ve Toplum Araştırmaları Vakfı, SETA Yayınları 55 I. Baskı: 2015 ISBN: 978-605-4023-60-8, İstanbul.
- *Kırkıç, K. A., Kırkıç, A. P., & Berberoğlu, Ş. (2018). Çok kültürlü bir dünyada mültecilerin eğitim gereksinimleri: Soruna yenilikçi bir çözüm. *Uluslararası Eğitim Programları ve Öğretim Çalışmaları Dergisi*, 8(2), 233-254.
- *Kiremit, R. F., Akpınar, Ü., ve Tüfekci Akcan, A. (2018). Suriyeli Öğrencilerin Okula Uyumları Hakkında Öğretmen Görüşleri. *Kastamonu Eğitim Dergisi*, 26(6), 1-10.
- *Koçoğlu, A., ve Yanpar Yelken, T. (2018). Suriyeli Öğrencilere Türkçe Dil Becerileri Kazandırma Sürecinde İlkokul Türkçe Dersi Öğretim Programları İle İlgili Öğretmen Görüşleri. *Eğitimde Nitel Araştırmalar Dergisi*, 6(2), 108-130.
- *Kuzu Jafari, K., Tonga, N., ve Kışla, H. (2018). Suriyeli Öğrencilerin Bulunduğu Sınıflarda Görev Yapan Sınıf Öğretmenlerinin Görüşleri ve Uygulamaları. *Academy Journal of Educational Sciences*.
- *Levent, F., & Çayak, S. (2017). Türkiye'de Suriyeli Öğrencilerin Eğitimine Yönelik Okul Yöneticilerinin Görüşleri. *HAYEF Journal of Education*, 14(1), 21-46.

- MEB. (2016). Suriyeli öğrenciler Türk eğitim sistemine entegre edilecek. <http://meb.gov.tr/suriyeli-ogrenciler-turk-egitim-sistemine-entegre-edilecek/haber/11815/tr>, Erişim Tarihi:1.12.2018
- MEB. (2018). Hayat Boyu Öğrenme Genel Müdürlüğü Göç ve Acil Durum Eğitim Daire Başkanlığı. Erişim Tarihi: 10. 12. 2019, https://hbogm.meb.gov.tr/meb_iys_dosyalar/2018_03/26120318_26-03-2018_Ynternet_BYlteni.pdf
- *Moralı, G. (2018). Suriyeli Mülteci Çocuklara Türkçenin Yabancı Dil Olarak Öğretiminde Karşılaşılan Sorunlar. *OPUS Uluslararası Toplum Araştırmaları Dergisi*.
- *MSYD, (Mülteciler ve Sığınmacılarla Yadrımlaşma Dayanışma ve Destekleme Derneği). (2017). Geçici Koruma Altındaki Yabancıların Eğitim Hizmetlerine Erişimleri Önündeki Engeller ve Bunların Okullaşma Oranlarına Yansımaları (Ankara Örneği). Ankara.
- Namal,Y.(2012). Türkiye’de 1933-1950 Yılları Arasında Yükseköğretime Yabancı Bilim Adamlarının Katkıları. *Yükseköğretim ve Bilim Dergisi*,2(1),14-19.
- Özer, İ. (2004). Kentleşme, kentleşme ve kentsel değişme. Ekin Kitabevi.
- *Nur Emin, M. (2016). Türkiye’deki Suriyeli çocukların eğitimi: Temel Eğitim Politikaları. Seta, 25.
- *Özer, Y. Y., Komsuoğlu, A., ve Özde-Ateşok, Z. (2016). Türkiye’deki Suriyeli çocukların eğitimi: Sorunlar ve çözüm önerileri. *Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 4(37), 76–110.
- Özer, Y. Y., Özde-Ateşok, Z., ve Komsuoğlu, A. (2016). Türkiye’nin Göçmen ve Mültecilere Yönelik Eğitim Politikalarının Dönüşümü. In A. Esen, M. Duman, ve H. Alper (Eds.), *Türkiye’de Geçici Koruma Altındaki Suriyeliler: Tespitler ve Öneriler* (pp. 147–170). İstanbul.
- Sayın, Y., Usanmaz, A., ve Aslangiri, F. (2016). Uluslararası göç olgusu ve yol açtığı etkiler: Suriye göçü örneği. *KMÜ Sosyal ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi*, 18(31), 1-13.
- *Sevilay, B., Kanat Özlem, S., ve Demet, G. (2018). Suriyeli Öğrencilerin Türkçe Öğretmeni Olmak: Suriyeli Öğrencilerin Eğitiminde Karşılaşılan Sorunlar. *Uluslararası Türkçe Edebiyat Kültür Eğitim Dergisi*, 7, 1210–1238.
- Sevinç, G., Davran Kantar, M. ve Sevinç, M.R. (2018). Türkiye’de Kırdan Kente Göç ve Göçün Aile Üzerindeki Etkileri. *İktisadi İdari ve Siyasal Araştırmalar Dergisi*, 3(6),70-82.
- *Seydi, A. R. (2014). Türkiye’nin Suriyeli Sığınmacıların Eğitim Sorununun Çözümüne Yönelik İzlediği Politikalar. *Sosyal Bilimler Dergisi*, 31(April), 267–305.
- Sinclair, M. (2002). Planning education in and after emergencies. Paris: UNESCO International Institute for Educational Planning.
- Shuayb, M., Al Maghlouth, N., Held, K., Ahmad, N., and Badran. T. (2016). An Education For The Future: The Schooling Experience Of Syrian Refugee Children In Lebanon And Germany. A report submitted to Global Education Opportunity
- Sofracı, İ.E. (2018). Nazi Zulmünden Kaçan Almanca Konuşan Mülteci Bilim İnsanlarının İktisat ve Maliye İlmine Katkılarına Bir Bakış. *Çukurova Üniversitesi İİBF Dergisi*, 22(1), 93-106.
- UNICEF (2018). Çocuk Haklarına Dair Sözleşme: Birinci Kısım, Madde 21-30, Erişim Tarihi: 16.08.2018, https://www.unicef.org/turkey/crc/_cr23d.html
- UNHCR (2014) Syrian Refugee Situation Analysis of Youth in Lebanon. Beirut: UN Refugee Agency
- *Taşkın, P., & Erdemli, Ö. (2018). Education for Syrian refugees: Problems Faced by Teachers in Turkey. *Eurasian Journal of Educational Research*, 18(75), 155-178.
- *Taştan, C., ve Çelik, Z. (2017). Türkiye’de Suriyeli Çocukların Eğitimi Güçlükler ve Öneriler. Ankara:
- *Usta, M. E., Arıkan, İ., Şahin, Y., ve Çetin, M. S. (2018). Suriyeli Eğitimcilerin Gözünden Geçici Eğitim Merkezlerinde Karşılaştıkları Sorunların İncelenmesi. *MUKADDİME*, 9(1), 173–188.
- Ünal, S. (2014). Türkiye’nin Beklenmedik Konukları: "Öteki" Bağlamında Yabancı Göçmen Ve Mülteci Deneyimi, *Zeitschrift für die Welt der Türken Journal of World of Turks*, 6(3),65-89.

- *Yaşar Ekici, F. (2015). Çocukların göçle birlikte yaşadıkları eğitim sorunları üzerine bir inceleme. İstanbul Zaim Üniversitesi Sosyal Hizmet Bölümü Disiplinlerarası Göç ve Göç Politikaları Sempozyumu, 179-180. İstanbul.
- *Yavuz, Ö., ve Mızrak, S. (2016). Acil Durumlarda Okul Çağındaki Çocukların Eğitimi: Türkiye'deki Suriyeli Mülteciler Örneği. *Göç Dergisi*, 3(2), 175–199.
- Yazıcı, E. ve Düzkaya, H. (2017). Misafirlikten vatandaşlığa Türkiye'deki Suriyelilerin hukuki statüsü: Türkiye ve Avrupa birliği mevzuatı ekseninde karşılaştırmalı bir değerlendirme, *Emek ve Toplum*, 6(16), 419-456.
- Yıldırım, M. C., Beltekin, N., & Oral, T. T. Kızların Okula Erişim ve Devam Oranlarının Artırılması: İkna Süreci. *Şarkiyat*, 10(2), 783-804.
- Watkins, K., & Zyck, S. (2014). Living on hope, hoping for education: The failed response to the Syrian refugee crisis. Overseas Development Institute.

İletişim/Correspondence

Yeliz TUNGA

yelizt@metu.edu.tr

Dr. Gizem ENGIN

gizem.engin@ege.edu.tr

Prof. Dr. Kürşat ÇAĞILTAY

kursat@metu.edu.tr